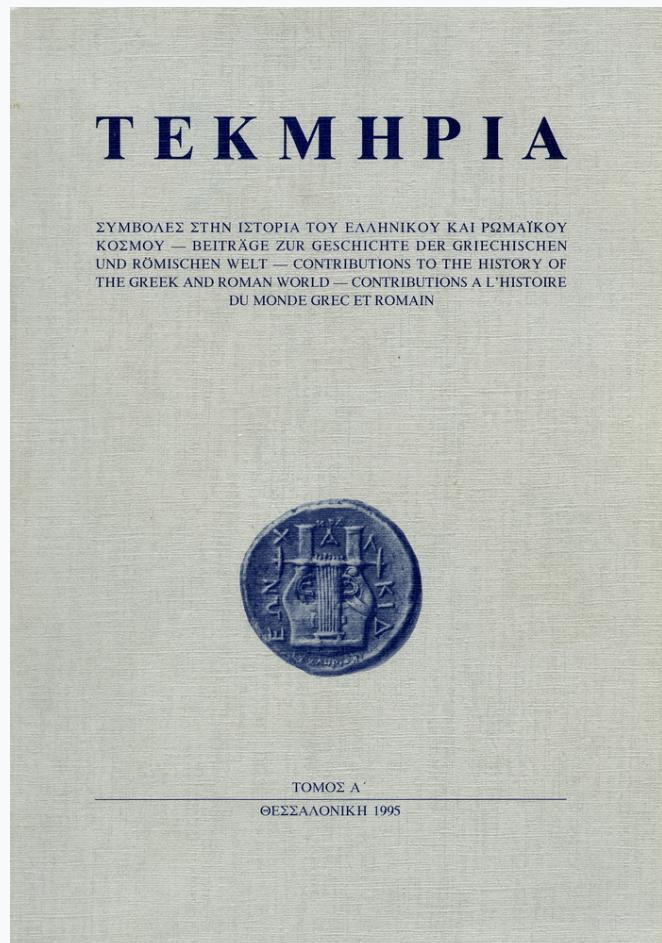

Tekmeria

Vol 1 (1995)

Ή φόρμουλα χρονολόγησης τῆς SGDI, 1895
έπιγραφῆς

A. KONTOGIANNΗΣ

doi: [10.12681/tekmeria.95](https://doi.org/10.12681/tekmeria.95)

To cite this article:

KONTOGIANNΗΣ A. (1995). Ή φόρμουλα χρονολόγησης τῆς SGDI, 1895 έπιγραφῆς. *Tekmeria*, 1, 38–46.
<https://doi.org/10.12681/tekmeria.95>

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗΣ
Η ΦΟΡΜΟΥΛΑ ΧΡΟΝΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΗΣ SGDI, 1895 ΕΠΙΓΡΑΦΗΣ

Τό καλοκαίρι τοῦ 155 π.Χ. ἔνας Ἡρακλειώτης (*Πολέμαρχος Φύσκου*) ἀπελευθερώνει στούς Δελφούς μέ σύμφωνη γνώμῃ καὶ τῶν παιδιῶν του (Λέωνος καὶ Λανίκας) δυό δούλους (τή Δωρίδα, τὸ γένος Θρᾶσαν καὶ τὸν ὑὸν αὐτᾶς, ὡς δνομα Ἀπολλόδωρος, τὸ γένος ἐνδογγενῆ). Τήν ἀπελευθερωτική πράξη, πού ἔχει τό τυπικό μιᾶς συνήθους πράσεως ἐπ' ἐλευθερίαι τῷ Ἀπόλλωνι τῷ Πυθίῳ, διασώζει ἡ SGDI, 1895 ἐπιγραφή, ἀναγραμμένη μαζί μὲν ἄλλες παρόμοιες ἀπελευθερωτικές πράξεις στή νότια πλευρά τοῦ πολυγωνικοῦ τείχους τῶν Δελφῶν.

Ἡ φόρμουλα χρονολόγησής της προτάσσεται καὶ, δπως συνηθίζεται στίς περιπτώσεις πού δ ἀπελευθερωτής εἶναι ἀλλοδαπός, περιλαμβάνει παράλληλη ἀναφορά ἐπώνυμου ἀρχοντα καὶ μήνα τόσο τῆς πατρίδας τοῦ ἀπελευθερωτῆ δσο καὶ τῆς πόλης τῶν Δελφῶν, δπου ἔλαβε χώραν ἡ ἀπελευθέρωση, ἔχει δέ δημοσιευτεῖ μεταγραμμένη ὡς ἔξῆς:

Ἄρχοντος ἐμ μὲν Ἡρακλεία Ἀριστοβούλου Πάτρωνος Θεοδάρου
μηνὸς Ἡάτου, ἐν Δελφο(τ)ς δ[ὲ] ἀρχοντος | Ἡρος τοῦ Πλείστω-
νος μηνὸς Ἰλαίου, ... κτλ.

Ἡ δελφική ἀντιστοιχία, ἀντισταθμίζοντας τήν ἄγνοιά μας γιά τά χρονολογικά δεδομένα τοῦ πρώτου σκέλους τῆς φόρμουλας, ἐπιτρέπει τήν ἀκριβῆ χρονολόγηση τῆς ἐπιγραφῆς: 'Ο Ἡρος Πλείστωνος διετέλεσε ἀρχων στούς Δελφούς τό 156-155¹ καὶ δ Ἰλαίος, τελευταῖος μήνας τοῦ δελφικοῦ μηνολογίου, ἀντιστοιχεῖ στόν Ἰούνιο-Ἰούλιο.² Στό πρόβλημα πού συνιστᾶ, ὥστόσο, ἡ «ἄναφθρη» παράταξη τῶν τριῶν ἀσύνδετων γενικῶν (*'Αριστοβούλου Πάτρωνος Θεοδάρου*) μετά τόν βέβαιο ἐνικό ἀρχοντος στό πρώτο σκέλος τῆς φόρμουλας δέν ᔁχει δοθεῖ, δσο ἔρω, ἴκανον ποιητική ἀπάντηση.

Ο J. Baupack πιστεύοντας πώς πρόκειται γιά ἔνα πρόσωπο,³ τόν Ἀριστόβούλο, γιό τοῦ Πάτρωνος καὶ ἐγγονό τοῦ Θεοδάρου, σχολιάζει: «Die Bestimmung eines Mannes durch 2 Vorfahren ist in Delphi nicht üblich, anders in Ἡράκλεια ἡ ἐν Τραχίνι». ⁴ Μέ τό σχόλιο αὐτό ἐντούτοις παρακάμπτει τόν σκόπελο, μεταθέτοντας στήν οὐσία τό πρόβλημα ὅπό τούς Δελφούς στήν Ἡράκλεια. Διότι «die Bestimmung ... durch 2 Vorfahren», μιλονότι ἀσυνή-

1. Βλ. G. Daux, *Chronologie delphique*, FD III, fasc. hors série, Paris 1943 [στό ἔξῆς CDJ], L 43.

2. Βλ. E. Bischoff, «Kalender», RE X 2 [1919], 1589.

3. Πβ. RE II 1, [1895], 907, s.v. «Aristobulos», 3.

4. SGDI, 1895, σημ.

θης στούς Δελφούς, δέν είναι αὐτή καθαυτή προβληματική: θά ἡταν πράγματι ἀπόλυτα κατανοητή μιά ὑποθετική διατύπωση «Ἄριστοβούλου τοῦ Πάτρωνος τοῦ Θεοδώρου», ἔστω καὶ ἂν ἀποτελοῦσε τό μοναδικό παράδειγμα στούς Δελφούς. Ἀντίθετα, είναι ἡ ἀπουσία τῶν ἀρθρῶν πού δημιουργεῖ τό πρόβλημα, δχι μονάχα στούς Δελφούς ἀλλά καὶ στήν Ἡράκλεια τήν ἐν Τραχῖνι καὶ σέ κάθε «Ἡράκλεια».

Μέ αὐτό, προφανῶς, τό σκεπτικό δ *G. Daux*⁵ ὑποθέτει πώς οἱ τρεῖς γενικές ἀντιπροσωπεύουν τρία διαφορετικά πρόσωπα (τρεῖς δηλ. ἀρχοντες τῶν Ἡρακλειωτῶν). Ἡ ἀποψη αὐτή, πού ἐπιλύει φαινομενικά τό πρόβλημα μέ τή χρήση κομμάτων («Ἄριστοβούλου, Πάτρωνος, Θεοδώρου»), προσκρούει ὡστόσο στό —κατά διαβεβαίωση καὶ τοῦ ἔδιου τοῦ ἐκφραστῆ της— ἀναμφισβήτητο ἀρχοντος. Θά μποροῦσε, βέβαια, νά ἀποδώσει κανείς τή συντακτική αὐτή ἀνακολουθία στήν πάντοτε πρόσχειρη λύση τῆς ἀπροσεξίας τοῦ χαράκτη· ἡ ουσία δμως ἔγκειται ἀλλοῦ. Μιά τέτοια ἀποψη προϋποθέτει τήν ὑπαρξη τριῶν ἐπώνυμων ἀρχόντων στήν Ἡράκλεια, κι αὐτό ἀποτελεῖ μιά ἀμφισβητήσιμη καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει ἀνεπιβεβαίωτη ὡς τώρα ὑπόθεση. Τόσο ἡ ἀποψη τοῦ *Daux* δσο καὶ ἐκείνη τοῦ *Baupack* δδηγοῦν νομίζω σέ ἀδιέξιδο. Ἡ λύση πρέπει νά ἀναζητηθεῖ σέ μιά ἄλλη, ἐντελῶς διαφορετική, κατεύθυνση.

Ὑπάρχει, πράγματι, μιά ἀκόμη πτυχή τοῦ προβλήματος στήν δποία δέν δόθηκε ἡ δέουσα προσοχή. Ἡ *SGDI*, 1895 είναι χαραγμένη κάτω ἀπό μιά ἀνάλογη ἀπελευθερωτική πράξη τέσσερις περίπου μῆνες προγενέστερή της, τήν *SGDI*, 1894,⁶ ἡ δποία ἐμφανίζεται ὡς ἐλλιπής κατά τούς διό τελευταίους στίχους.⁷ Οἱ στίχοι αὐτοί περιεῖχαν τά δνόματα τῶν μαρτύρων. Είναι λοιπόν πολύ πιθανό τά διό ἀπό τά τρία προβληματικά δνόματα τοῦ στ. I τῆς *SGDI*, 1895 νά ἀνήκουν στήν πραγματικότητα στόν τελευταῖο στίχο τῆς προηγούμενης ἐπιγραφῆς. Καὶ γιά νά μή μαχρηγοροῦμε: πιστεύω πώς δ Ἄριστόβουλος Πάτρωνος δέν ἔχει καμά σχέση μέ τήν *SGDI*, 1895, ἀλλά είναι ἔνας ἀπό τούς μάρτυρες τῆς *SGDI*, 1894, μολονότι δέν είμαι σέ θέση νά ἔρω χωρίς προηγούμενο ἔλεγχο τῆς πέτρας πῶς ἔχει ἐμφιλοχωρήσει τό δνομά του στήν ἐπόμενη ἐπιγραφή. Μιά αὐτοψία θά ἡταν ἐν προκειμένῳ ἀρκετά διαφωτιστική.

Μιά τέτοια ὑπόθεση θά ἡταν ἀναμφίβολα ἔξαιρετικά τολμηρή, καὶ ἡ ὑποστήριξή της δπωαδήποτε δύσκολη, ἀν δέν συνέβαινε —κατά εύτυχη δμολογουμένως συγκυρία— δ ἐν λόγῳ Ἄριστόβουλος Πάτρωνος νά είναι μιά πάρα

5. *Delphes au IIe et au Ier siècle*, Paris 1936, [στό ἔξης *Delphes*], 646 καὶ σημ. 3.

6. Γιά τή διάταξη τῶν κειμένων στήν πέτρα βλ. σχεδιάγραμμα τοῦ *Daux*, *Delphes*, 125.

7. Βλ. *SGDI*, 1894, σημ.: «Die folgenden 2 vorgezogenen Linien, also 12 u. 13, blieben unausgefüllt».

πολύ γνωστή προσωπικότητα τῶν Δελφῶν τῶν μέσων τοῦ 2ου π.Χ. αἰώνα. Ὑπῆρξε γόνος μᾶς ἐπιφανοῦς οἰκογένειας, τὴν παρουσία τῆς δόπιας μποροῦμε νά παρακολουθήσουμε ἀπό τά μέσα τοῦ 4ου αἰώνα ὡς τά χρόνια περίπου τῆς γέννησης τοῦ Χριστοῦ. Πολλά μέλη της διετέλεσαν κατ' ἐπανάληψη βουλευταὶ ἀλλά καὶ ἐπώνυμοι ἀρχοντες τῶν Δελφῶν, ἀναφέρονται δέ ἀρχετά συχνά σε δελφικές ἀπελευθερωτικές πράξεις ὡς ἀπελευθερωταί, βεβαιωτῆρες καί, κυρίως, ὡς μάρτυρες κατά τούς δυό τελευταίους προχριστιανικούς αἰώνες.

“Οσο μποροῦμε νά ξέρουμε ἀπό τό δελφικό ἐπιγραφικό ὑλικό, δ Ἀριστόβουλος Πάτρωνος διετέλεσε βουλευτής γιά πρώτη φορά τὴν α΄ ἔξαμηνον ἀρχοντος Ἡρος τοῦ Πλείστωνος, τὴν ἵδια δηλ. δελφική χρονιά μὲ τίς δυό ἐπιγραφές πού μᾶς ἀπασχολοῦν: εἰναι ἔτσι αὐταπόδεικτα σύγχρονός τους. Ὑπῆρξε ἐπίσης βουλευτής γιά δεύτερη φορά λίγα χρόνια ἀργότερα, τὴν α΄ ἔξαμηνον ἀρχοντος Θρασυκλέος τοῦ Πραξία,⁸ μάρτυς σε πολλές ἀλλες ἀπελευθερωτικές πράξεις,⁹ ἀλλά καὶ βεβαιωτήρ δυό τουλάχιστον φορές.¹⁰

Ἄς δοῦμε ἐν συντομίᾳ τά κυριότερα μέλη τῆς οἰκογένειας τοῦ Ἀριστοβούλου, τουλάχιστον δσα εἰναι δυνατόν νά ἐντοπίσει ἀβίαστα μιά δχι ἔξαντλητική προσωπογραφική ἔρευνα:

“Ἐνας ἀδελφός του, κατά πάσα πιθανότητα δ πρεσβύτερος, ἦταν δ Ἰατάδας Πάτρωνος, πού χρημάτισε τρεῖς φορές βουλευτής,¹¹ προστάτας τῶν δαμιοργῶν,¹² ἀναφέρεται δέ ὡς ἀπελευθερωτής, βεβαιωτήρ καί πολύ συχνά μάρτυς ἀπελευθερωτικῶν πράξεων. Κατά σύμπτωση μάλιστα ἀναφέρεται πρώτος μεταξύ τῶν ἴδιωτῶν μαρτύρων καί τῆς *SGDI*, 1895 ἐπιγραφῆς.

“Ἐνας δεύτερος ἀδελφός του, δ *Eὐάγγελος Πάτρωνος*, ὑπῆρξε μέλος τριμελοῦς πρεσβείας τῶν Δελφῶν στήν Ἡράκλεια καί στήν Ὑπάτη,¹³ στήν τελευταία μάλιστα καί γιά δεύτερη φορά λίγα χρόνια ἀργότερα.¹⁴ Καί δ *Eὐάγγελος* ἐμφανίζεται συχνά ὡς ἀπελευθερωτής, βεβαιωτήρ καί μάρτυς σε ἀπελευθερωτικές πράξεις τῶν μέσων τοῦ αἰώνα, ἐνίοτε μαζί μέ τόν Ἰατάδα¹⁵ ἢ

8. *CD*, L 53.

9. *SGDI*, 2052 (δ. Ἀνδρονίκου: *CD*, L 38)· 1904· 1935· *FD III* 2, 229· *FD III* 3, 14 (δ. Ἡροος: *CD*, L 43); *SGDI*, 1760 (δ. Φιλοκράτεος τοῦ Ξένωνος: *CD*, L 45)· 1703· 2270· 2285· *FD III* 3, 5· 10· 20· 22· 23· 31· 32 (δ. Θρασυκλέος: *CD*, L 53) καί πιθανότατα *FD III* 6, 78 (δ. Νικοδάμου: *CD*, L 86).

10. *FD III* 3, 6 (δ. Μενεστράτου: *CD*, L 37) καί *FD III* 3, 28 (δ. Ἀμφιστράτου: *CD*, L 39).

11. *CD*, L 33· L 39 καί L 47.

12. *SGDI*, 2189 (δ. Δαμοστράτου: *CD*, L 48)· πβ. G. Daux, *Delphes*, 432-3.

13. *FD III* 4, 174 καί 428 II ἀντίστοιχα (δ. Κλεοδάμου: *CD*, L 58).

14. *BCH*, 83 (1959) 478, ἀρ. 9 (δ. Ὑβρία: *CD*, L 74).

15. Λ.χ. *SGDI*, 1721· 1781· 1892· 2281 καί σημ.: *FD III* 3, 13.

τὸν Ἀριστόβιον.¹⁶

Δυό γιοί τοῦ Ἀριστοβιούλου, δι Πάτρων Ἀριστοβιούλου¹⁷ καὶ δὲ Ξένων Ἀριστοβιούλου,¹⁸ ἀναδείχτηκαν ἐπώνυμοι ἀρχοντες τῶν Δελφῶν καὶ χρημάτισαν κατ' ἐπανάληψη βουλευταῖ στό β' μισθοῦ 2ου αἰώνα.

"Ἐνας δισέγγονός του, δι Πάτρων Ἀριστοβιούλου, διετέλεσε βουλευτής¹⁹ καὶ ἐπώνυμος ἀρχων²⁰ στά μέσα περίπου τοῦ 1ου αἰώνα.

Ἄλλα καὶ ἀπό τούς κατιόντες τοῦ Ἰατάδα τοῦ Πάτρωνος χρημάτισαν ἐπανειλημμένα βουλευταῖ οἱ γιοί του Πάτρων Ἰατάδα²¹ καὶ Φίλων Ἰατάδα,²² δὲ διμώνυμος ἐγγονός του Ἰατάδας Πάτρωνος,²³ οἱ δισέγγονοι του Πάτρων Ἰατάδα²⁴ καὶ Στράτων Ἰατάδα.²⁵ Ο Στράτων διετέλεσε καὶ ἐπώνυμος ἀρχων λίγο πρὸ τά μέσα τοῦ 1ου αἰώνα. Γιός τοῦ τελευταίου Ἰησοῦ εἶναι καὶ δι Φίλων Στράτωνος πού ἐμφανίζεται ὡς ἀπελευθερωτής γύρῳ στά χρόνια τῆς γέννησης τοῦ Χριστοῦ.²⁶

Πατέρας τοῦ Ἀριστοβιούλου, τοῦ Ἰατάδα καὶ τοῦ Εὐαγγέλου, γιά νά περάσουμε καὶ στούς ἀνιόντες, πρέπει νά εἶναι δι Πάτρων Ἰατάδα²⁷ πού ἀναφέρεται, συνήθως χωρίς τό πατρώνυμό του, ὡς μάρτυς σέ ἀπελευθερωτικές πράξεις τοῦ α' μισθοῦ τοῦ 2ου αἰώνα καὶ πού κατά πάσα πιθανότητα ταυτίζεται μέ τόν διμώνυμο βουλευτή τῶν ἀρχῶν τοῦ αἰώνα.²⁸

Πατέρας αὐτοῦ τοῦ Πάτρωνος καὶ παππούς τοῦ Ἀριστοβιούλου εἶναι προφανῶς δι Ιατάδας Πάτρωνος, γνωστός ὡς ἀπελευθερωτής,²⁹ βεβαιωτήρ³⁰ καὶ μάρτυς³¹ σέ ἀπελευθερωτικές πράξεις τῆς Ιησοῦς δεκαετίας τοῦ 2ου αἰώνα, δὲ διποῖος πρέπει νά ταυτίζεται μέ τόν διμώνυμο βουλευτή τοῦ τέλους τοῦ 3ου - ἀρχῶν 2ου αἰώνα.³² Παππούς αὐτοῦ τοῦ Ἰατάδα πρέπει νά εἶναι δι διμώ-

16. Λ.χ. *SGDI*, 1904.

17. *CD*, L 89 (ἀρχων)· L 72 (γραμματεύς) καὶ L 78 (βουλευτής).

18. *CD*, L 88 (ἀρχων)· L 63· L 77 καὶ L 83 (βουλευτής).

19. *CD*, M 19· πβ. M 16.

20. *CD*, M 46.

21. *CD*, L 61 (γραμματεύς)· L 65 καὶ L 72.

22. *CD*, L 69 καὶ L 71.

23. *CD*, L 99 καὶ M 6.

24. *CD*, M 19· πβ. M 16.

25. *CD*, M 16 καὶ M 18.

26. *SGDI*, 2156· 2157· 2323.

27. *SGDI*, 1909· 1815 κ.ἄ.

28. *SGDI*, 2074 (ἅ. Ὁρθαίου: *CD*, L 1).

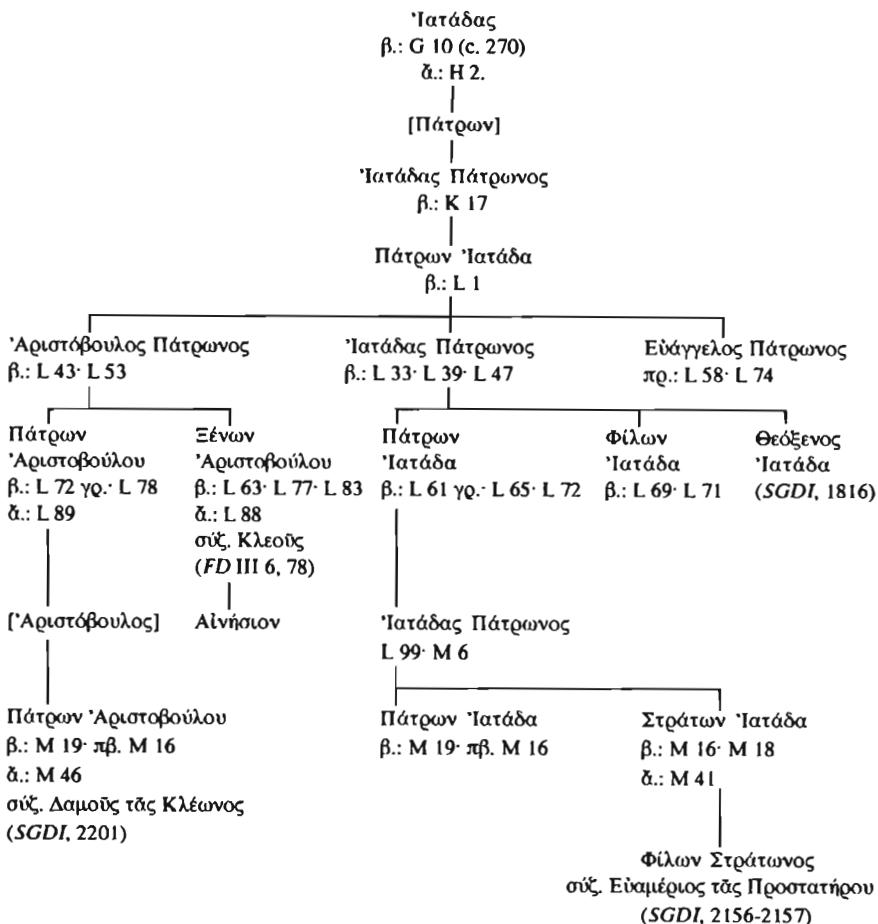
29. *SGDI*, 2118.

30. *SGDI*, 2119.

31. *SGDI*, 1994· 2042· 2120.

32. *CD*, K 17 (ἅ. Φιλαιτάλου).

νυμος ἐπώνυμος ἄρχων τοῦ 3ου αἰώνα,³³ πού διετέλεσε καί βουλευτής γύρω στά 270 π.Χ.³⁴ Οἱ παλαιότερες ἀναφορές τῶν δονομάτων Πάτρων καὶ Ἰατάδας ἀνάγονται στὸ β' μισό τοῦ 4ου αἰώνα, δπότε ἐμφανίζονται ώς βουλευταί τῶν Δελφῶν οἱ: Πάτρων,³⁵ Χηρίας Ἰατάδα,³⁶ Παλαῖος Πάτρωνος,³⁷ Πάτρων Θρασέα³⁸ καὶ Πάτρων.³⁹ Τό στέμμα τῆς οἰκογένειας ἀπό τόν 3ο τουλάχιστον αἰώνα ἔχει στίς γενικές του γραμμές ώς ἔξης:

33. CD, H 2.

34. CD, G 10 (Ἄ. Θεσσάλου).

35. CD, C 21 (Ἄ. Δίωνος).

36. CD, C 27 (Ἄ. Χαριξένου).

37. CD, D 5 (Ἄ. Κλεοβούλου).

38. CD, D 6 (Ἄ. Μεναίχμου).

39. CD, D 7 (Ἄ. Θοινίωνος).

Μετά ἀπό αὐτή τίν ἀναγκαία παρέκβαση, πού ὅποσκοποῦσε στὸ νά ἀποδώσει τά τῶν Δελφῶν τοῖς Δελφοῖς, δις ἐπιστρέψουμε στὴ *SGDI*, 1895 καὶ στὸ πρόβλημα τοῦ Ιου στίχου τῆς γιά νά δοῦμε τά πράγματα —μέ καθαρότερο τή φορά αὐτή μάτι— ἀπό τήν πλευρά τῶν Ἡρακλειωτῶν.

Μέ τόν διελισμό τοῦ παρείσακτου Ἀριστοβούλου τοῦ Πάτρωνος τὸ πρόβλημα παύει αὐτομάτως νά ὑφίσταται. Ἡ ἀπελειθέρωση τῆς Διορίδος καὶ τοῦ Ἀπολλοδόρου ἔγινε: ἀρχοντος ἐμὲ μὲν Ἡρακλείᾳ - Θεοδώρου, μηνὸς Ἡάτου, ... Τό δνομα Θεόδωρος δέν εἶναι ἀγνωστο στήν Ἡρακλεία. Στό β' μισό τοῦ 3ου αἰώνα —γύρω στά 232 π.Χ.— κάποιος Θεόδωρος Δαμοιξένου Ἡρακλεώτης γίνεται πρόξενος τῶν Ἰστιαιέων.⁴⁰ Ο γιός του Δαμοιξένος Θεόδωρος Ἡρακλεώτας ἀναφέρεται μεταξύ τῶν μαρτύρων τῆς γνωστῆς δικαστικῆς ἀπόφασης Αἰτωλῶν δικαστῶν γιά τήν ἐπίλυση τῶν διαφορῶν Μελιταιέων καὶ Πηρέων.⁴¹ Εἶναι κατά συνέπεια πολύ πιθανό τό ἐνδεχόμενο δ ἀρχῶν —στά 155 π.Χ.— ἐν Ἡρακλείᾳ Θεόδωρος νά εἶναι γιώς αὐτοῦ ἀκριβῆς τοῦ Δαμοιξένου.

Ἡ ὑπόθεση πού διατυπώσαμε εἶναι ἀσφαλῶς ἐλκυστική. Προσκόπτει, ὡστόσο, στή γενική «Ἀριστοβούλου». Ἄν δ Ἀριστόβούλος Πάτρωνος ὑπῆρξε πράγματι, δπως βάσιμα, πιστεύω, ὑποθέτουμε, ἔνας ἀπό τούς μάρτυρες τῆς *SGDI*, 1894 ἐπιγραφῆς, θά 'πρεπε κανονικά τό δνομά του νά εἶναι ἀναγραμμένο σέ δνομαστική πτώση. Νά ἐπικαλεστοῦμε πάλι κάποιο «χαρακτικό λάθος»; Πρίν καταφύγει κανείς στήν ἐσχατη αὐτή λύση, δφείλει νά ἀποκλείσει τήν πιθανότερη ἐνδεχομένως περίπτωση ἐνός ἀναγνωστικοῦ λάθους. Εἶναι, ἀλήθεια, τόσο βέβαιη δσο τουλάχιστον ἐμφανίζεται ἡ γενική «Ἀριστοβούλου»; Ἡ ἀπουσία ἀρθρου πάντως στήν ἀκολουθία «Ἀριστόβούλου Πάτρωνος» καθιστᾶ τήν πρώτη γενική ὑπόπτη. Καί γιά νά βάλοιμε τό πρόβλημα στίς πραγματικές του διαστάσεις, πού περιορίζονται τελικά στήν ἀνάγνωση ἐνός γράμματος καὶ μόνο: τό τελευτέο γράμμα τοῦ δνόματος εἶναι Υ η Σ; Σ' αὐτή τήν ἀποφασιστική γιά τήν ἀποψή μας λεπτομέρεια, δπως γενικότερα καὶ γιά τήν πραγματική ἔκταση τῆς *SGDI*, 1894 ἐπιγραφῆς, μόνο ἔνας ἐπανέλεγχος τῆς πέτρας μπορεῖ ἵσως νά δώσει τελεσίδικη ἀπάντηση.

ΥΣΤΕΡΟΓΡΑΦΟ

Ἡ ἐργασία αὐτή ἀνακοινώθηκε, ώς ἔχει, στό Colloquium τοῦ Τομέα Κλασσικῶν Σπουδῶν τοῦ Πανεπιστημίου μας πρίν ἀπό μερικά χρόνια. Φωτογραφίες τῆς ἐπιγραφῆς, πού εἶχε στό μεταξύ τήν καλοσύνη νά μοῦ στείλει δ ἐπιμελητής Ἀρχαιοτήτων τῆς I' Ἐφορείας Προϊστορικῶν καὶ Κλασσικῶν Ἀρχαιοτήτων Δελφῶν κ. Φώτης Ντάσιος, στόν δποῦ δφείλω θερμές εὐχα-

40. *SIG*³, 492, 20.

41. *IG IX* 2, 205, 37.

ριστίες, ἐπιβεβαιώνουν τὴν ἀνάγνωση τοῦ Baupack. Πράγματι, τό τελευταῖο γράμμα τοῦ προφίληματικοῦ δνόματος δέν εἶναι Σ ἀλλά Υ.

Ἡ διαπίστωση αὐτή δέν ἀναιρεῖ βέβαια τὴν ούσια τῆς ὑπόθεσης πού διατυπώσαμε. Καθιστᾶ ὡστόσο τώρα τὴν ἀπόδειξή της πιό δύσκολη ἔως ἀνέφικτη, καθώς ἡ λύση τοῦ προφίληματος δέν εἶναι ἐνδεχομένως ἀσχετη μὲ τὴν ἀνεξήγητη διακοπή τῆς SGDI, 1894 ἐπιγραφῆς.

Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

'Απ. Κοντογιάννης

RÉSUMÉ

LA FORMULE DE DATATION DE L'INSCRIPTION SGDI, 1895

1. En été de 155 av. J.-C., un certain Héracléote affranchit à Delphes —avec le consentement de ses enfants— deux esclaves. L'acte d'affranchissement, qui a la forme ordinaire d'une acte de vente à Apollon Pythien, a été conservé par l'inscription *SGDI*, 1895.

2. L'acte est précédé d'une formule de datation, qui contient la mention parallèle des archontes et des mois correspondants d'Héraclée et de Delphes. Elle a été transcrise ainsi: *"Ἀρχοντος ἐμὶ μὲν Ἡράκλεια Ἀριστοβούλου Πάτρωνος Θεοδώρου μηνὸς Ἡάτου, ἐν Δελφο(ι)ς δ[έ] ἀρχοντος / Ἡρνος τοῦ Πλείστωνος μηνὸς Ἰλαίου, ...*

3. La suite *'Αριστοβούλου Πάτρωνος Θεοδώρου*, après le sûr singulier *ἀρχοντος*, est problématique. J. Baunack, en croyant qu'il s'agit d'un seul personnage (*Αριστόβουλος*, fils de *Πάτρων*, petit-fils de *Θεόδωρος*), annotait: «Die Bestimmung eines Mannes durch 2 Vorfahren ist in Delphi nicht üblich, anders in *'Ηράκλεια ἡ ἐν Τραχίνι*». Cependant, c'est l'omission des articles qui fait problème tant à Delphes ainsi qu'à Heraclée et partout. G. Daux, au contraire, en entendant qu'il s'agit de trois personnages différents, a voulu résoudre la question par l'utilisation des virgules (*'Αριστοβούλου, Πάτρωνος, Θεοδώρου*). Mais cet interprétation heurte contre *ἀρχοντος* et, surtout, implique l'existence de trois archontes éponymes à Heraclée, ce qui consiste une hypothèse contestable et en tout cas inconfirmée.

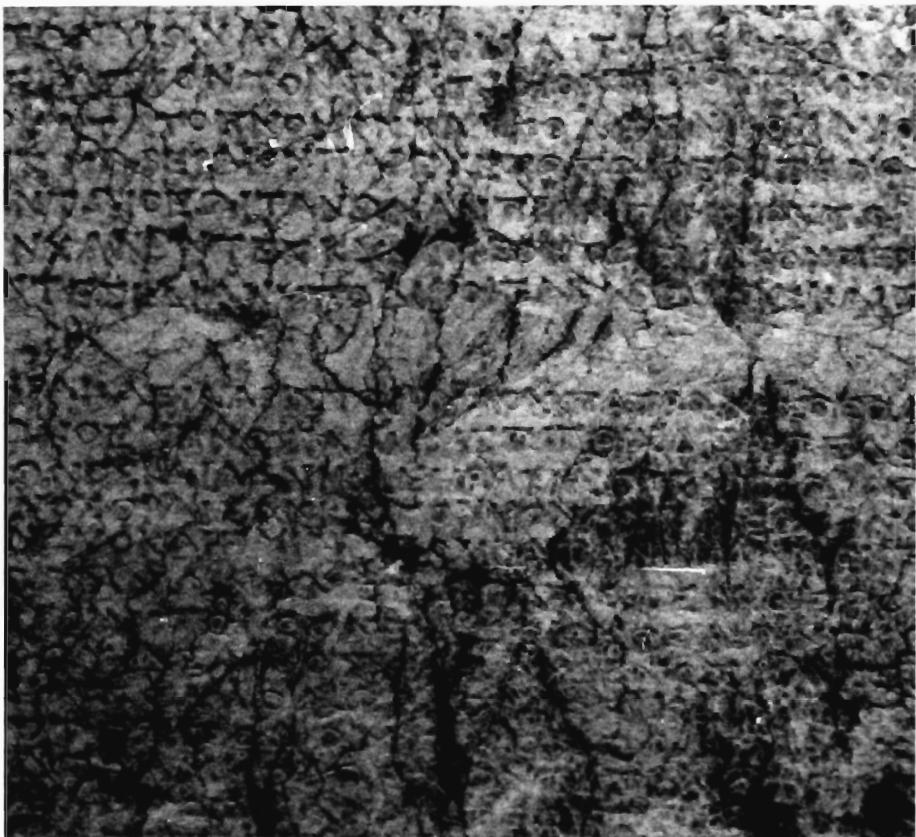
4. Comme nous sommes dans une impasse, la solution doit être recherchée ailleurs. Il y a, en effet, un autre repli du problème, auquel on n'a pas fait attention: L'inscription *SGDI*, 1895 est gravée au-dessous d'un autre acte d'affranchissement, quatre mois antérieur, *SGDI*, 1894. Cet acte a resté incomplet à ses deux lignes dernières, contenantes les noms des témoins. C'est, donc, fort probable que les deux de trois noms problématiques de *SGDI*, 1895, 1. 1, appartiennent en réalité à la ligne dernière de *SGDI*, 1894. Je crois, ainsi, que *'Αριστόβουλος Πάτρωνος* doit être un des témoins Delphiens de l'acte *SGDI*, 1894.

5. Une telle hypothèse serait certainement très hasardeuse, si cet *'Αριστόβουλος Πάτρωνος* n'avait pas été une personnalité delphienne très connue au milieu du IIe s. av. J.-C.: rejeton d'une célèbre famille dont la

présence est facile à rechercher du milieu du IVe siècle jusqu' environ à la naissance de J.- C. Plusieurs membres de sa famille ont été à plusieurs reprises conseillers, autant qu'archontes éponymes de Delphes, étant mentionnés souvent dans les actes d'affranchissement delphiens comme vendeurs, garants et surtout témoins, pendant les deux siècles derniers av. J.- C.

'Αριστόβουλος Πάτρωνος a été conseiller pour le Ier semestre sous l'archontat de Hérys, fils de Pleiston, étant ainsi notoirement contemporaine des inscriptions *SGDI*, 1894 et 1895. Quelques ans plus tard, il a été de nouveau conseiller sous l'archontat de Thrasylès, fils de Praxias. Il est aussi mentionné souvent comme témoin et deux fois, du moins, comme garant dans les actes d'affranchissement de Delphes au milieu du IIe s. av. J.- C.

6. Pour rendre «τά τῶν Δελφῶν τοῖς Δελφοῖς» nous proposons conséquemment l'élimination de son nom et de son patronyme de la 1. 1 de *SGDI*, 1895, en croyant que leur insertion là n'est pas certainement sans rapport avec l'interruption inexplicable de *SGDI*, 1894.

A. Κοντογιάννης, SGDI 1895 (λεπτομέρεια).